PREPOZIŢIA ÎN FRAZEOLOGIE

Ionela Matilda BREAZU
Doctorand, Facultatea de Litere
Universitatea din Craiova
mady_breazu@yahoo.com

Abstract:

The paper aims at providing an inventory of the most frequent occurrences of prepositions within phraseological units (locutions, expressions, formulas and international clichés or other types of phraseological units). Even if the distinction between the different types of phraseological units has not been clarified yet, we have tried to analyze the occurrence of the preposition in the structure of Romanian phraseological units, starting from some linguistic concepts, such as: *preposition*, *phraseology*, *phraseological units*, *locution*, *expression*. The double focus concerns both the level of structure and the level of meaning: the type of phraseological units including the preposition, the position of the preposition in relation to the head word, the complexity of the group (phrase, syntagm, sentence), but also the role of the preposition in establishing the meaning of the group. After analyzing the above mentioned aspects, we reached the conclusion that the preposition is a very important component of the most frequent phraseological units, especially through its connector role. In addition, the meaning of the lexical group depends on the presence or the absence of the preposition as an element of that combination, in certain contexts. We also have to mention the fact that the preposition is a compulsory element within prepositional locutions and also within those parts of speech that require a preposition at the end of the lexical group.

Keywords: preposition, phraseology, phraseological units, locution, expression.

I.1. Aspecte preliminare

Calitatea de conector a prepoziţiei determină prezenţa acestei clase lexico-gramaticale atât în cadrul unor îmbinări libere de cuvinte, cât şi în structura unor grupări lexicale fixe.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

În lucrarea de faţă ne propunem să realizăm o inventariere a celor mai frecvente situaţii în care prepoziţia apare ca element al unor locuţiuni, al unor expresii şi al altor tipuri de unităţi frazeologice. Vom urmări ocurenţa prepoziţiilor în cadrul structurilor lexicale amintite, aspect mai puţin abordat în cercetările lingvistice despre prepoziţie. Vom avea în vedere următoarele repere: frecvenţa cu care o anumită prepoziţie este întâlnită în astfel de grupări, topica prepoziţiei, precum şi numărul de ocurenţe prepoziţionale în cadrul structurilor respective.

I.2. Precizări teoretice

Se cuvine să pornim în realizarea demersului propus de la câteva repere teoretice fundamentale. De aceea, vom încerca să definim următoarele noţiuni: *prepoziţie*, *frazeologie*, *unitate frazeologică*, *locuţiune*, *expresie*.

Prepoziţia este o clasă lexico-gramaticală cu rol de conector la nivel intrapropoziţional unde stabileşte raporturi de dependenţă între un termen subordonat şi regentul său. În general, prepoziţia este recunoscută mai ales pentru rolul sintactic pe care îl îndeplineşte, aspectele semantice nefiind însă de neglijat în cazul acestei clase de cuvinte. Cu toate că prepoziţiile exprimă raporturi şi au de cele mai multe ori sens vag, există anumite situaţii în care conţinutul semantic al grupărilor lexicale care conţin o prepoziţie este influenţat de prezenţa sau absenţa acesteia, precum şi de substituţia cu o altă prepoziţie.

Frazeologia este definită în *Dicţionarul de ştiinţe ale limbii* (DSL) ca:

> 1. Disciplină lingvistică în curs de constituire care se ocupă cu studiul unităţilor frazeologice dintr-o limbă sau dintr-un grup de limbi (apariţia şi originea acestora, uzul în comunicarea curentă ori în stilurile / limbajele specializate, familiile frazeologice, rolul unităţilor frazeologice în modernizarea limbii literare). 2. Ansamblul unităţilor frazeologice dintr-o limbă dată. (DSL 2001, *frazeologie*).

DSL oferă şi explicaţii cu privire la noţiunea de *unitate frazeologică*: „o combinaţie stabilă de două sau mai multe cuvinte, având sens unitar şi referent unic.” (DSL 2001). În majoritatea lucrărilor de lingvistică apar următoarele tipuri de unităţi frazeologice: *locuţiuni*, *expresii*, *formule şi clişee internaţionale* şi *perifraze expresive*.

Vom urmări în mod special prezenţa prepoziţiilor în locuţiuni şi expresii, cele mai frecvente tipuri de unităţi frazeologice dintre cele amintite mai sus, pe care le vom defini pe parcursul lucrării în cadrul subpunctelor alocate ocurenţelor prepoziţionale în aceste îmbinări lexicale fixe.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

II. Prepoziţia – element locuţional

Locuţiunea este definită de autorii Gramaticii Academiei şi de Theodor Hristea ca fiind un „grup de cuvinte mai mult sau mai puţin sudat care are un înţeles unitar şi se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire" (GA II 1966: 34 şi Hristea 1984: 140).

Cu excepţia numeralului şi articolului, există locuţiuni pentru toate părţile de vorbire: locuţiuni verbale, substantivale, adjectivale, adverbiale, pronominale, prepoziţionale, conjuncţionale şi interjecţionale.

În cele ce urmează vom încerca să analizăm ocurenţa prepoziției în cadrul tipurilor de locuţiuni din limba română.

1. Locuţiunile verbale

Pe lângă faptul că locuţiunile verbale conţin în mod obligatoriu un verb, cele mai multe dintre acestea au în componenţă una sau două prepoziţii.

În majoritatea locuţiunilor verbale, prepoziţia este plasată imediat după verb: *a avea de gând, a avea în vedere, a băga de seamă, a băga în boală, a băga în draci, a băga în sperieţi, a bate în retragere, a bate la cap, a bate la ochi, a cădea de acord, a călca pe nervi, a da cu mătura, a da cu piciorul, a da de belea, a da de dracu', a da de gol, a da de veste, a da din coate, a da în clocot, a da în gât, a da în primire, a da în vileag, a da la lumină, a duce de nas, a face cu mâna, a face cu ochiul, a face de râs, a intra la idei, a lua în râs, a lua în seamă, a lua peste picior, a pune la cale, a pune la punct, a scoate din sărite, a sta de vorbă, a sta pe gânduri, a trece cu vederea* etc.

În situaţia în care locuţiunea verbală are în componenţă pe lângă verb, două substantive, prepoziţia apare în calitate de conector între cele două substantive, sau între verb şi al doilea substantiv, rezultând tiparul sintactic verb (+pronume) + substantiv + prepoziţie + substantiv. Următoarele exemple de locuţiuni verbale sunt relevante pentru tiparul amintit: *a (-şi) băga minţile în cap, a da bătăi de cap, a da bir cu fugiţii, a da o lecţie de viaţă, a da o mână de ajutor, a da sfoară în ţară, a face act de prezenţă, a face haz de necaz* ș.a.

Prepoziţia apare în poziţie mediană şi într-o altă grupare: verb (+pronume) + prepoziţie + adverb sau locuţiune adverbială. De exemplu: *a da de bine, a da de-a gata, a se da de-a berbeleacul, a se da de-a dura, a se da de-a rostogolul, a o lua de-a dreptul* etc.

Foarte rare sunt situaţiile în care prepoziţia apare în cadrul unei locuţiuni verbale între două verbe: *a avea de-a face cu*. Puţine exemple se

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

înregistrează şi în cazul grupărilor alcătuite din verb, prepoziţie şi verb la modul supin sau adjectiv: *a da de băut, a da de gândit, a se da de gol* ş.a.

Există câteva locuţiuni verbale care au în componenţă două prepoziţii, încadrându-se în tiparul: verb + prepoziţie + substantiv + prepoziţie + substantiv. Nici în acest caz exemplele nu sunt numeroase: *a se da cu capul de pereţi*, *a da din colţ în colţ* ş.a.

O situaţie aparte o au locuţiunile verbale prepoziţionale, acele locuţiuni verbale caracterizate prin capacitatea de a selecta în mod obligatoriu o anumită prepoziţie, care apare în cadrul grupării respective în poziţie finală:

- prepoziţia *cu*: *a avea de-a face cu, a da mâna cu, a da nas în nas cu, a da ochii cu, a da piept cu, a-i da zor cu, a face cunoştinţă cu, a intra în conflict cu, a se lua la bătaie cu, a se lua la ceartă cu, a se lua la întrecere cu, a sta de vorbă cu* ş.a.
- prepoziţia *de*: *a-şi aduce aminte de, a avea grijă de, a avea nevoie de, a avea parte de, a-şi bate joc de, a da divorţ de, a da dovadă de, a-şi da seama de, a face abstracţie de, a face abuz de, a face băşcălie de, a face caz de, a face risipă de, a face rost de, a face schimb de, a face uz de, a fi în curs de, a fi în stare de, a ţine cont de, a ţine seama de* ş.a.
- prepoziţia *de la*: *a se da în lături de la, a face o digresiune de la, a face excepţie de la, a face naveta de la... la, a-şi lua rămas bun de la, a trage chiulul de la* ş.a.
- prepoziţia *despre*: *a-şi da cu părerea despre* ş.a.
- prepoziţia *din / dintre*: *a face parte din / dintre* ş.a.
- prepoziţia *în / între*: *a băga ceartă / râcă / zâzanie în / între* etc.
- prepoziţia *la*: *a avea acces la, a băga seama la, a da curs la, a da drumul la, a da fuga la, a da loc la, a da naştere la, a da startul la, a da tonul la, a face aluzie la, a face apel la, a face recurs la, a face referire la, a lua parte la* etc.
- prepoziţia *pe*: *a da vina pe* ş.a.
- prepoziţia *pentru*: *a da socoteală pentru, a face o campanie pentru, a face o pasiune pentru, a face pregătiri pentru* etc.

Din exemplele date se poate observa că în unele situaţii substantivul este elementul răspunzător de selecţia unei anumite prepoziţii: *a avea acces la, a avea grijă de, a avea nevoie de, a da divorţ de, a face abuz de, a face aluzie la, a face apel la, a face o pasiune pentru, a face pregătiri pentru, a face schimb de* etc.

În alte situaţii, întreaga locuţiune verbală cere prezenţa obligatorie a prepoziţiei respective: *a-şi aduce aminte de, a-şi bate joc de, a-şi da seama de, a da vina pe, a da socoteală pentru, a da drumul la, a da tonul la, a face rost de, a ţine cont de, a ţine seama de* etc.

Importanţa prepoziţiei în cadrul anumitor locuţiuni verbale poate fi

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

subliniată prin modificările semantice date de prezenţa sau absenţa prepoziţiei din gruparea respectivă. Această idee poate fi exemplificată prin perechile: *a pune punct* „a termina” – *a pune la punct (pe cineva)* „a da cuiva o lecţie de bună cuviinţă”, *a pune la punct ceva* „a aranja, a ordona lucrurile în mod corespunzător”; *a trage sforile* „a complota” – *a trage pe sfoară* „a înşela”; *a da gol* „a marca un punct în favoarea unei echipe” – *a da de gol* „a demasca”; *a da dracu*’„a drăcui” – *a da de dracu*’ „a o păţi”.

Diferenţieri semantice apar şi în cazul înlocuirii unei prepoziţii cu alta: *a băga în seamă* „a saluta, a iniţia o convorbire cu cineva; a acorda importanţă la ceva sau cuiva” – *a băga de seamă* „a observa”.

2. Locuţiunile substantivale

În general, se afirmă cu privire la locuţiunile substantivale că sunt provenite din cele verbale. În cele ce urmează vom analiza diferenţele care apar în urma transformării locuţiunilor verbale în locuţiuni substantivale, punând accent pe modificările impuse prepoziţiei, ca element al grupărilor lexicale respective.

Pe de o parte, există situaţii când se păstrează prepoziţia în componenţa locuţiunii substantivale, la fel ca în cazul locuţiunii verbale din care provine: *(ne)băgarea de seamă < a băga de seamă, datul cu părerea < a-şi da cu părerea, datul cu tifla < a da cu tifla, datul de gol < a (se) da de gol, darea / datul în vileag < a da în vileag, inducerea în eroare < a induce în eroare, încetarea din viaţă < a înceta din viaţă, luarea / luatul în râs < a lua în râs, luarea / luatul în seamă < a lua în seamă, luarea / luatul la rost < a lua la rost, luarea / luatul peste picior < a lua peste picior, punerea / pusul la cale < a pune la cale, punerea / pusul la punct < a pune la punct, scăparea din vedere < a scăpa din vedere, statul de vorbă < a sta de vorbă, tragerea / trasul la răspundere < a trage la răspundere, trecerea cu vederea < a trece cu vederea, trecerea în revistă < a trece în revistă* ş.a.

Pe de altă parte, există situaţii în care se remarcă prezenţa prepoziţiei *de* în cazul anumitor locuţiuni substantivale derivate din locuţiuni verbale fără prepoziţie: *bătaie de cap < a-şi bate capul, bătaie de joc < a-şi bate joc, dare de seamă < a da seama, învățare (învățătură) de minte < a se învăța minte, luare de cuvânt < a lua cuvântul, părere de bine < a-i părea bine, părere de rău < a-i părea rău, ţinere de minte < a ţine minte* ş.a.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

3. Locuţiunile adjectivale

În articolul *Prepoziţia – component locuţional* Cecilia Căpăţînă subliniază că ,,tiparul cel mai bine reprezentat al locuţiunilor adjectivale este cel alcătuit dintr-o prepoziţie (*de, în, la, din, pe, cu, fără* etc.) care precedă un nume sau o formă verbală nepersonală" (Căpăţînă 2009: 47): (fraţi) *de sânge*, (inimă) *de piatră*, (om) *fără noroc*, *fără pereche*, (complimente) *fără număr*, (prieten) *de nădejde*, *de treabă*, (mâncare) *pe gustate*, (subiecte) *la alegere*, (rezolvări) *pe ghicite*, (răspunsuri) *la întâmplare* etc.

Alte locuţiuni adjectivale conţin două prepoziţii, fiind alcătuite după modelul: prepoziţie + substantiv + prepoziţie + substantiv: (om) *cu scaun la cap*, (om) *cu frică de Dumnezeu*, (activităţi) *de zi cu zi*, (persoană) *cu capul pe umeri*, (elev) *cu capul în nori*, (luptă) *pe viaţă şi pe moarte* etc.

Unele locuţiuni adjectivale au în componenţă, pe lângă prepoziţie şi substantiv, şi un determinant adjectival: (câine) *de talie mică*, (publicaţie) *de mare tiraj*, (electrocasnice) *la mare căutare*, (bărbat) *în toată firea*, (organizare) *de tot râsul*, (femeie) *de toată isprava* etc.

Un alt tipar de locuţiuni adjectivale este cel alcătuit din adjectiv + prepoziţie + substantiv: (om) *bun la suflet*, *mare la inimă*, *rău la inimă*, (copil) *palid la faţă*, (cetăţean) *bun de plată*, (bărbat) *tare la bătaie*, (persoană) *plină de viaţă*, (e) *aprig la mânie*, (e) *iute de picior* ş.a.

4. Locuţiunile adverbiale

Cele mai multe locuţiuni adverbiale sunt formate dintr-o prepoziţie şi un substantiv: *cu bucurie*, *cu dărnicie*, *cu dragoste*, *cu frică*, *cu încredere*, *cu îndrăzneală*, *cu măsură*, *cu minuţiozitate*, *cu seninătate*, *cu spor*, *cu stimă*, *de bucurie*, *de bunăvoie*, *de izbelişte*, *de plăcere*, *din greşeală*, *din întâmplare*, *fără măsură*, *fără ruşine*, *fără sens*, *fără teamă*, *în ajun*, *în forţă*, *în fugă*, *în linişte*, *în rate*, *în secret*, *în taină*, *la bucată*, *la caterincă*, *la întâmplare*, *la kilogram*, *la nimereală*, *pe brânci*, *pe cuvânt*, *pe măsură*, *pe răcoare*, *peste an*, *peste noapte*, *peste zi*, *prin excelenţă*, *prin urmare* ş.a. Se poate adăuga și situația în care două prepoziții se grupează cu un substantiv în alcătuirea acestui tip de locuțiuni: *pe de rost* etc.

Prepoziţia compusă *de-a* este specifică locuţiunilor adverbiale: *de-a azvârlita*, *de-a baba-oarba*, *de-a berbeleacul*, *de-a dreptul*, *de-a dura*, *de-a pururea*, *de-a rostogolul*, *de-a valma*, *de-a v-aţi ascunselea* ş.a.

Asemenea locuţiunilor adjectivale, unele locuţiuni adverbiale sunt alcătuite dintr-o prepoziţie (*de*, *după*, *în*, *la*, *pe*) urmată de supin: *după căpătat*, *în scris*, *în peţit*, *pe alese*, *pe dibuite*, *pe ghicite*, *pe gustate*, *pe încercate*, *pe nemâncate*, *pe nevăzute*, *pe săturate* ş.a.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

Prepoziţia apare și în componenţa locuţiunilor adverbiale care conţin repetiţii. Pe de-o parte, există situaţii în care prepoziţia apare în poziţie mediană, încadrându-se în tiparul substantiv + prepoziţie + substantiv: *an de an, braţ la braţ, ceas de ceas, minut de minut, oră de oră, picior peste picior, umăr la umăr, zi de zi* ș.a., iar pe de altă parte, pot fi inventariate exemple cu dublă ocurenţă prepoziţională, o prepoziţie în poziţie iniţială şi o altă prepoziţie în poziţie mediană, în tiparul prepoziţie + substantiv + prepoziţie + substantiv: *de zi cu zi, din an în an, din casă în casă, din clipă în clipă, din loc în loc, din mână în mână, din oră în oră* etc.

În plus, în limba română există și alte locuțiuni adverbiale cu structură complexă, acestea având la bază prepoziții și adverbe: *de joi până mai apoi, din cap până-n picioare, fără doar și poate, în cruciș și-n curmeziș* ș.a.

5. Locuţiunile prepoziţionale

Prepoziţia apare obligatoriu în componenţa locuţiunilor prepoziţionale alături de substantive sau adverbe:

- substantiv nearticulat + prepoziţie: *faţă de* ș.a.
- adverb + prepoziţie: *alături de, împreună cu* etc.
- adjectiv + prepoziţie: *conform cu, privitor la, referitor la* ș.a.
- prepoziţie + substantiv articulat: *în ciuda, în faţa, în spatele, în vârful* etc.
- prepoziţie + adverb cu formă articulată: *în afara, în susul, în josul, în jurul* etc.
- prepoziţie + pronume relativ + verb: *în ce priveşte, în ceea ce priveşte* ș.a.
- prepoziţie + substantiv + prepoziţie: *în loc de* etc.
- prepoziţie + adverb + prepoziţie: *în jos de, în sus de* ș.a.

Din tiparele prezentate mai sus se observă faptul că prepoziţia apare în poziţie iniţială şi / sau finală în cadrul locuţiunilor prepoziţionale. Conform exemplelor date, există locuţiuni prepoziţionale care conţin una sau două prepoziţii. O observaţie suplimentară este aceea că numărul prepoziţiilor care fac parte din aceste tipuri de grupări lexicale este relativ mic: *cu, de, în* şi *la*.

6. Locuţiunile conjuncţionale

Unul dintre tiparele locuţiunilor conjuncţionale în alcătuirea cărora intră prepoziţiile este: prepoziţie + conjuncţie: *pentru că, fără să, până să, pentru ca să, pe lângă că* etc.

Există situaţii în care prepoziţia se grupează cu un substantiv: *în concluzie, prin urmare, în schimb, în consecinţă* ș.a.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

Alte exemple de locuţiuni conjuncţionale conţin o prepoziţie, un substantiv şi o conjuncţie: *pe bază că, cu condiţia să, din cauză că, în caz că, în eventualitatea că, pe motiv că* etc.

Se observă că în toate exemplele de mai sus prepoziţia ocupă poziţia iniţială în cadrul locuţiunilor de acest fel.

7. Locuţiunile interjecţionale

Prepoziţia apare în componenţa locuţiunilor interjecţionale într-un număr foarte redus, alături de substantivele: *naiba, dracu', Dumnezeu*: *La naiba!, Pe naiba!, La dracu'!, Pe dracu'!, Pe Dumnezeu!, Pentru Dumnezeu!*. În toate situaţiile, cele trei prepoziţii *la, pe* şi *pentru* ocupă prima poziţie în cadrul grupării din care fac parte.

8. Locuţiunile pronominale

Cele mai puţine locuţiuni care conţin prepoziţii sunt cele pronominale: *care mai de care, cu mic, cu mare, de la mic la mare*.

Din inventarul de mai sus, se poate observa frecvenţa prezenţei prepoziţiilor în cadrul fiecărui tip de locuţiune, ceea ce conduce la o serie de concluzii din punctul de vedere al structurii locuţiunilor, dar şi al sensului lor. Obligativitatea prezenţei prepoziţiilor în cadrul unei structuri reflectă gradul de importanţă al rolului acestora ca elemente analitice la nivel morfosintactic. Relaţiile sintactice stabilite între elementele din cadrul locuţiunii pot da indicii legate de sensul acesteia, conferindu-i un grad variabil de transparenţă semantică.

III. Prepoziţia în cadrul expresiilor

Deşi între expresii şi locuţiuni nu se pot fixa limite precise (nu pot fi delimitate în mod cert), un prim criteriu diferenţiator este cel al expresivităţii, idee susţinută de Theodor Hristea în studiile sale despre frazeologie: „cu cât o îmbinare stabilă de cuvinte este mai expresivă (deci are o mai pronunţată încărcătură afectivă), cu atât suntem mai îndreptăţiţi s-o considerăm expresie." (Hristea 1984: 142).

Vom prezenta o clasificare a expresiilor românești care au în structură cel puțin un component prepozițional, pentru a demonstra ocurența prepozițiilor și în rândul acestor unități frazeologice. În funcție de topica elementului prepozițional în cadrul grupării vom stabili tipare structurale pentru toate tipurile de expresii existente în limba română.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

1. **Expresiile verbale**
   - Verb (+ pronume) + prepoziție + substantiv: *a avea de furcă, a călca pe coadă* (*pe cineva*), *a se întinde la vorbă, a înțepa cu limba, a se juca cu focul, a merge la inimă, a trage de limbă* (*pe cineva*), *a se trage de şireturi* (*cu cineva*), *a umbla cu mănuşi* (*cu cineva*) etc.
   - Verb (+ pronume) + substantiv + prepoziție + substantiv: *a-şi aprinde paie în cap, a avea ac de cojocul* (*cuiva*), *a bate apa în piuă, a-şi băga minţile în cap, a da apă la moară, a-şi da arama pe faţă, a-și da drumul la gură, a da sfoară / şfară în țară, a-şi lua lumea în cap, a-și lua paza de la gură, a lua taurul de coarne, a-și pune cep la gură, a-şi pune pofta în cui, a tăia frunză la câini* ș.a.
   - Verb + prepoziție + substantiv + determinant: *a intra în gura lumii / satului* ș.a.
   - Verb + prepoziție + substantiv + conjuncție coordonatoare + prepoziție + substantiv: *a face cu ou şi cu oţet (pe cineva)* etc.

2. **Expresiile adjectivale**
   - Substantiv + prepoziție + substantiv: *floare la ureche, inimă de aur* etc.
   - Substantiv + prepoziție + numeral + substantiv: *taler cu două fețe* etc.
   - Prepoziție + substantiv + determinant*: cu gura mare, în floarea vârstei, la mâna a doua* ş.a.
   - Adjectiv / derivat postverbal + prepoziție + substantiv: *rea de gură, spurcat la gură* etc.

3. **Expresiile adverbiale**
   - Prepoziție + substantiv + determinant: *cu gura căscată, de ochii lumii, la Paştele cailor, la spartul târgului, negru pe alb* etc.
   - Prepoziție + substantiv + prepoziție + substantiv: *cu lacrimi de sânge, din an în Paşti, la loc de cinste, la un pahar de vorbă* etc.
   - Prepoziție + substantiv + prepoziție + substantiv + determinant: *din pământ, din iarbă verde* etc.
   - Prepoziție + substantiv + prepoziție + adverb: *de joi până mai apoi* ș.a.
   - Prepoziție + numeral (determinant antepus) + substantiv: *în al nouălea ceas* etc.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

4. **Expresiile nominale (sintagmatice)**
   - Substantiv + prepoziție + substantiv: *apă de ploaie, boţ cu ochi, nod în papură, probă de foc, spirit de glumă* ş.a.
   - Substantiv + adjectiv + prepoziție + substantiv: *cai verzi pe pereţi* etc.
   -
5. **Expresiile comparative**, în care primul element e o prepoziție a ,,calității" (GBLR 2010: 325), de regulă *ca*:
   - *Ca* + prepoziție + substantiv: *ca din puşcă, ca la carte, ca pe ghimpi* etc.
   - *Ca* + prepoziție + substantiv + determinant: *ca la uşa cortului* ș.a.
   - *Ca* + substantiv + prepoziție + substantiv: *ca musca în lapte, ca nuca în perete* etc.

6. **Expresiile de tip propoziţional**
   - Verb + substantiv + prepoziție + substantiv: *geme lumea de proşti* ș.a.
   - Verb (+pronume) + prepoziție + substantiv +prepoziție + substantiv: *nu-i ajungi cu prăjina la nas* etc.
   - Prepoziție + prepoziție (prepoziție compusă) + substantiv +pronume + verb + substantiv: *până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii* etc.

7. **Expresiile frastice**: *Te faci frate cu dracu' până treci puntea, Mama împunge şi eu trag, vai de lucrul care-l fac!, Norocu-i după cum şi-l face omul*. ş.a. În aceste tipuri de expresii se remarcă importanța elementului prepozițional atât la nivelul propoziției din care face parte, cât și în frază, situație în care însoțește un element de relație.

În tipologia expresiilor se pot adăuga pe lângă cele menționate anterior, care au la bază criterii morfologice și sintactice, și **expresiile populare**, cele care se apropie foarte mult de proverbe. Unele dintre acestea sunt formate din structuri rimante (cu rimă): *a se băga în vorbă ca mărarul în ciorbă, a făgădui marea cu sarea, a umbla cu şoşele şi cu momele* etc.

O altă categorie este cea de **expresii idiomatice**, pe care Theodor Hristea le definește ca fiind grupuri frazeologice cu sens figurat, caracterizate prin imposibilitatea de a fi traduse *ad litteram* într-o altă limbă. (Hristea 1984: 143). Dintre cele care au în componență cel puțin o prepoziție putem aminti: *a duce de nas, a o lua la vale, cal de curse, cu o falcă-n cer și cu una-n pământ, cu scaun la cap* etc. Putem sesiza că în exemplele de mai sus prepoziția se află între un verb și un substantiv sau între două substantive, sau

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

chiar în poziție inițială, ca primul element al unor expresii idiomatice.

Din exemplele date se remarcă faptul că prepoziţia se grupează cu celelalte elemente în mod logic, firesc, fără a fi semnalate anomalii din punct de vedere structural. Aceasta apare în poziţie mediană pentru a stabili relaţia de subordonare în cadrul componentelor expresiei, în majoritatea situaţiilor.

După cum se observă, criteriile de grupare a expresiilor sunt extrem de variate şi eclectice, reflectând o perspectivă gramaticală, sintactică, dar şi semantică. Adoptarea unui criteriu nu le exclude pe celelalte, transparenţa semantică a expresiilor derivând din identificarea de către utilizator a devierii faţă de sensul propriu de la care s-a plecat în evoluţia expresiei.

IV. Prezenţa prepoziţiei în alte tipuri de unităţi frazeologice

1. Ocurenţa prepoziţiei în cadrul **formulelor şi clişeelor internaţionale**, unităţi frazeologice de uz internaţional, este susţinută de un număr mic de exemple: *Artă pentru artă, Turn de fildeş* etc., cu o prepoziţie în poziţie mediană, între două substantive, şi *De la Ana la Caiafa*, cu structură complexă în care se remarcă o corelaţie prepoziţională: prepoziţie + substantiv + prepoziţie + substantiv.

2. Cel mai reprezentativ exemplu al utilizării prepoziţiei în calitate de component al **perifrazelor expresive** este *Bardul de la Mirceşti*, apelativ care face referire la poetul român Vasile Alecsandri. În acest exemplu, prezenţa prepoziţiei compuse *de la* este justificată prin indicarea provenienţei, a locului de origine al poetului.

Concluzii

În lucrarea de faţă am exemplificat cele mai frecvente ocurenţe ale prepoziţiei în cadrul îmbinărilor lexicale fixe din domeniul frazeologiei.

Am observat că prepoziţia apare ca element al unităţilor frazeologice, cu precădere în componenţa locuţiunilor. Din tiparele prezentate reiese faptul că prepoziţia este component al tuturor tipurilor de locuţiuni existente în limba română, cu precizarea că se întâlneşte cu o frecvenţă mai mare în rândul locuţiunilor verbale, urmată de prezenţa relativ mare în structura locuţiunilor substantivale, adjectivale şi adverbiale. În schimb, destul de reduse numeric sunt situaţiile în care prepoziţia este element al locuţiunilor conjuncţionale, interjecţionale şi pronominale. Se cuvine să subliniem că prezenţa prepoziţiei este obligatorie în componenţa locuţiunilor prepoziţionale, în poziţie iniţială sau finală.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

Prezenţa prepoziţiei în expresii este mult mai redusă din punct de vedere numeric, spre deosebire de situaţia locuţiunilor. Mai mult, dacă în majoritatea cazurilor, prezenţa prepoziţiei în locuţiuni poate fi considerată o deviere din punct de vedere structural, generând anumite modificări semantice, în cazul expresiilor prepoziţia se grupează cu celelalte elemente în mod firesc, fără a prezenta anomalii.

Prepoziţia apare în calitate de component şi în alte tipuri de unităţi frazeologice, formule şi clişee internaţionale și perifraze expresive, în număr destul de redus.

Conform tiparelor prezentate în lucrare, prepoziţia poate ocupa atât primul sau ultimul loc, cât şi o poziţie mediană în grupările lexicale fixe din care face parte. O altă observaţie este aceea că o unitate frazeologică poate conţine una sau două prepoziţii.

În concluzie, toate argumentele expuse susţin importanţa prepoziţiei ca element component al unor îmbinări fixe de cuvinte, prin relaţiile pe care le stabileşte la nivelul grupării, diversele posibilităţi combinatorii, topica variată şi modificările semantice la care contribuie.

Bibliografie

Bulgăr, Gh. 1969. *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Căpăţînă, Cecilia. 2007. *Elemente de frazeologie*. Craiova: Editura Universitaria.

Căpăţînă, Cecilia. 2009. „Prepoziţia – component locuţional", *Limba română: Teme actuale. Actele celui de al 8-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti: 45-51.

DELR = *Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti*. 1997. Iaşi: Mydo Center.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române,* ediţia a-II-a. 1996. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic.

DFLR = *Dicționar frazeologic al limbii române,* Tomici, Mile. 2009. București: Editura Saeculum Vizual.

DSL = *Dicţionar de ştiinţe ale limbii.* 2001. Bucureşti: Editura Nemira.

DOOM = *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române,* ediţia a-II-a. 2005. Bucureşti: Editura Academiei.

Dimitrescu, Florica. 1958. *Locuţiunile verbale în limba română*. Bucureşti: Editura Academiei.

Dumistrăcel, Stelian. 1997. *Expresii româneşti. Biografii – motivaţii.* Bucureşti: Institutul European.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)

Dumistrăcel, Stelian. 1980. *Lexic românesc. Cuvinte. Metafore. Expresii.* București: Editura Științifică și Enciclopedică.
GA = *Gramatica limbii române,* Vol. I, II, ediţia a-II-a revăzută şi adăugită. Tiraj nou. 1966. Bucureşti: Editura Academiei.
GALR = *Gramatica limbii române*, Vol I, *Cuvântul*, II, *Enunţul,* Tiraj nou, revizuit. 2008. Bucureşti: Editura Academiei Române.
GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Coordonator Gabriela Pană Dindelegan. 2010. București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
Hristea, Theodor. 1984. *Sinteze de limba română*. Bucureşti: Editura Albatros.

BDD-V3090 © 2017 Editura Universitaria
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:34 UTC)